

УДК 339.5:339.9

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-29](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-29)

Сяська О.В. кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0001-8238-4922

e-mail: Elena_289@ukr.net

Публічне управління природокористуванням: актуальні проблеми та напрями їх розв'язання

Анотація. Сучасний невинний розвиток виробництва та інтенсивне споживання природних ресурсів супроводжується руйнівним впливом на екосистему. Метою статті є аналіз системи публічного управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища в Україні, виявлення основних проблем та недоліків цієї системи й розроблення пропозицій для її удосконалення. Проаналізовано законодавчо-правову базу, що визначає правові, економічні та соціальні основи регулювання природокористування та охорони довкілля. Досліджено індикатори екологічного сліду та екологічної ефективності України, які свідчать про недосконалість системи публічного управління природокористуванням. Обґрунтовано, що пріоритетами державної політики в контексті сталого розвитку повинні стати оптимізація використання природних ресурсів та зниження енергоємності виробництва, а також мінімізація негативного впливу підприємств на довкілля. Запропоновано основні напрями удосконалення системи публічного управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища.

Ключові слова: публічне управління; природні ресурси; навколишнє середовище; сталий розвиток; раціональне природокористування; екологічна ефективність.

Syaska Olena, PhD (Economics), Associate Professor, Associate Department of Management, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine

Public Administration of Environmental Management: Topical Problems and Ways to Solve Them

Abstract. Introduction. Modern continuous development of production and intensive consumption of natural resources is accompanied by a destructive impact on the ecosystem. Today even renewable natural resources are losing their reproductive function, since the scale of their use by enterprises and consumption by the population does not coincide with the rate of their restoration by nature. All this leads to the devastation of natural landscapes, pollution of atmospheric air, surface and ground waters, a decrease in the quality of fresh water, a reduction in the biomass of flora and fauna, and a deterioration in the state of the environment.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the system of public administration of environmental management and environmental protection in Ukraine, identify the main problems and shortcomings of this system and develop proposals for its improvement.

Results. The legislative and legal framework, which determines the legal, economic and social foundations for the regulation of natural resource use and environmental protection, has been analyzed. Indicators of ecological footprint and ecological efficiency of Ukraine have been studied, which testify to the imperfection of the system of public administration of environmental management. It has been substantiated that the priorities of state policy in the context of sustainable development should be the optimization of the use of natural resources, a decrease in the energy intensity of production, the use of new technologies for the processing and disposal of household waste, and the minimization of the negative impact of enterprises on the environment.

Conclusions. Ukraine's state policy in the field of nature management needs to be improved and especially carefully organized, as the state of the country's economy, ecological situation, health and well-being of the population depend on it. The article proposes the main directions of improving the system of public administration of environmental management and environmental protection.

Keywords: public administration; natural resources; environment; sustainable development; rational use of natural resources; environmental efficiency.

JEL Classification: D73; Q20; Q30..

Постановка проблеми. Публічне управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища є актуальним завданням державної політики кожної країни, яке все більше набуває загально світових масштабів через збільшення впливу глобалізації та інших зовнішніх факторів. На сьогодні у світі склалася така ситуація, що навіть відновлювані природні ресурси (ті, що відновлюються самостійно

без участі людини) втрачають свою відтворювальну функцію, оскільки масштаби їх використання підприємствами та споживання населенням не збігаються з темпами їх відновлення природою. Все це призводить до спустошення природних ландшафтів, забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, зниження якості прісної води, скорочення біомаси рослинного й тваринного світу,

¹Стаття надійшла до редакції: 29.10.2021

Received: 29 October 2021

погіршення стану навколишнього природного середовища.

На сучасному етапі розвитку України, невіддільною частиною її державної політики є пошук напрямів подолання глобальних екологічних проблем, збалансованості процесів використання та відтворення природних ресурсів, гармонізації соціальних та економічних відносин. Така гармонізація теоретично може бути досягнута шляхом реалізації стратегії сталого розвитку, однак українське суспільство досі сприймає сталий розвиток як абстрактне явище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню теоретичних та прикладних аспектів проблеми розвитку та удосконалення системи публічного управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема: Б. В. Буркинського, Н. І. Деревягіної, Є. Дуліби, Ю. О. Легези, А. І. Мартієнко, А. М. Пугача, М. М. Сливки та ін. Однак, попри вагомість і цінність проведених досліджень, питання забезпечення ефективного публічного управління у сфері використання природних ресурсів та охорони довкілля залишаються до кінця нерозв'язаними.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є аналіз системи публічного управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища в Україні, виявлення основних проблем та недоліків цієї системи та розроблення пропозицій для її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Протягом тривалого часу економічний розвиток України супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів та низькою пріоритетністю питань захисту довкілля. Причинами такого становища є: значна частина ресурсо-енергоємних галузей у структурі економіки із переважно негативним впливом на довкілля; фізичне та моральне зношення основних фондів у всіх галузях національної економіки; неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання природокористування; низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства; недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів [1].

Відповідно до ст. 13 Конституції України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності Українського народу і кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами відповідно до закону. Разом з тим, згідно зі ст. 66 Конституції України, кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, а у разі її

вчинення – відшкодовувати завдані ним збитки [2]. Наведені конституційні вимоги складають правову основу для розробки, прийняття та впровадження відповідних законів, постанов та інших законодавчих актів у системі публічного управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища.

В Україні контроль за використанням природних ресурсів здійснюється на державному рівні. Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3] державне управління в галузі природокористування та охорони навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені державні органи, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Цим же законом визначено правові, економічні та соціальні основи організації природокористування та охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Державну політику в галузі природокористування та охорони навколишнього природного середовища реалізовує Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля), яке було створене 27 травня 2020 року. Міндовкілля є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України підпорядковані: Державне агентство водних ресурсів, Державна служба геології та надр, Державне агентство лісових ресурсів, Державне агентство рибного господарства, Державна екологічна інспекція та Державне агентство України з управління зоною відчуження.

Основними завданнями Міндовкілля є забезпечення формування державної політики у сфері: раціонального використання, відтворення та екологічної, біологічної й генетичної безпеки; геологічного вивчення та раціонального використання надр; охорони та раціонального використання земель; збереження і відтворення ландшафтного різноманіття, захисту та відтворення лісів; розвитку водного господарства, охорони вод та відтворення водних ресурсів; подолання наслідків Чорнобильської катастрофи; радіаційного захисту тощо [4].

Для розробки заходів, спрямованих на усунення негативних наслідків втручання людини в навколишнє природне середовище й поліпшення екологічної ситуації, необхідна організація ефективного екологічного моніторингу для аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки [5]. В Україні функції екологічного моніторингу покладено на Міндовкілля та інші центральні органи виконавчої влади.

Підприємства та організації, діяльність яких призводить до погіршення стану навколишнього

природного середовища, зобов'язані контролювати свої виробничі процеси, здійснювати екологічний моніторинг промислових зон і надавати необхідну інформацію відповідним органам державної влади.

З метою забезпечення збалансованого економічного, екологічного та соціального розвитку екологічна політика держави повинна бути спрямована на: збереження безпечного для існування навколишнього природного середовища; захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, спричиненого забрудненням довкілля; досягнення гармонізації взаємодії суспільства і природи; охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Однією із головних характеристик природних ресурсів є їх природноресурсний потенціал, тобто здатність природних систем без шкоди для навколишнього середовища віддавати необхідну для людини продукцію. Природна екосистема здатна самостійно відновлюватися, поглинати забруднення й підтримувати життєдіяльність сучасного та майбутнього поколінь. При цьому, перетин людиною умовної межі використання природноресурсного потенціалу відповідає стану екологічної кризи.

У світі збільшується чисельність населення, тому поступове підвищення споживання й рівня життя призводить до того, що людство використовує все більше природних ресурсів, які дає нам планета Земля. Учені всього світу надзвичайно стурбовані навантаженням на природу, що зростає в умовах наявних та прогнозованих масштабів розвитку виробництва. Сучасний невпинний розвиток виробництва і, як наслідок, інтенсивне споживання природних ресурсів супроводжується руйнівним впливом на екосистему. До найважливіших проблем відносяться: вичерпання не відтворювальних природних ресурсів; погіршення та скорочення сільськогосподарських угідь, лісів, а також земель, придатних до освоєння; забруднення та отруєння водного й повітряного середовища тощо. Все це призводить до негативних змін навколишнього середовища.

Уникнути або хоча б зменшити природоруйнівну дію незбалансованого використання природних ресурсів можна лише переходом на стале природокористування (сталій розвиток), яке передбачає раціональне використання природноресурсного потенціалу і є однією з важливих складових сучасного життя. Головною ідеєю сталого розвитку є мінімізація споживання природних ресурсів при виробництві будь-яких товарів та послуг, що сприятиме зниженню навантаження на навколишнє середовище.

Глобальні цілі сталого розвитку були затверджені на саміті ООН з питань сталого розвитку, який проходив 25-27 вересня 2015 р. у Нью-Йорку. Значна частина глобальних цілей висвітлює проблеми екології та використання природних ресурсів. Пріоритетним

закликом, що прозвучав у Нью-Йорку під час формування Порядку денного щодо сталого розвитку до 2030 р., був наступний: «ми декларуємо рішучість зберегти планету від деградації, в тому числі шляхом впровадження раціональних моделей споживання і виробництва, раціонального використання її природних ресурсів і вжиття термінових заходів у зв'язку зі зміною клімату, задля того, щоб планета могла забезпечити потреби нинішнього і майбутніх поколінь»[6].

Наша держава також приєдналася до реалізації Цілей сталого розвитку, затверджених ООН. 30 вересня 2019 р. Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», в якому підтримав забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

Головними цілями сталого розвитку в контексті збалансованого природокористування для України є: забезпечення здоров'я та добробуту для всіх громадян; раціональне споживання і виробництва; забезпечення доступності до водних ресурсів та їх раціональне використання; захист та відновлення екосистем суші; забезпечення доступу до недорогих та надійних джерел енергії; впровадження заходів щодо боротьби зі зміною клімату [7].

Глобальні цілі сталого розвитку вимагають формування чіткого підходу до раціонального природокористування. Такий підхід передусім повинен бути пов'язаний з людською здатністю розумно використовувати та економно споживати природні ресурси, більшість з яких сьогодні є дефіцитними.

Є різні індикатори, які дозволяють виміряти ефективність публічного управління природокористуванням щодо реалізації стратегії сталого розвитку. Щороку науковці аналітичного центру Global Footprint Network визначають показник екологічного сліду шляхом аналізу площі продуктивних земель і водних екосистем, які необхідні для виробництва всього того, що людство споживає, за умови, що воно відновлює всі екосистеми, які були порушені в результаті економічної діяльності [8]. Екологічний слід дозволяє в єдиних одиницях виміру визначити той обсяг природних ресурсів, які ми використовуємо, і порівняти його з тим обсягом, який насправді має природа.

У 2021 р. екологічний слід людства планети Земля становить 1,74, тобто світове суспільство витрачає природні ресурси в 1,74 раза швидше, ніж екосистеми Землі встигають відновитися. Це означає, що нам потрібні ресурси не однієї, а 1,74 планети, щоб забезпечити нинішній стиль життя.

Для України показник екологічного сліду у 2021 р. становить 1,66, у 2020 р. і 2019 р. цей показник становив 1,81. Таке «покрощення» ситуації у 2021 р.

можна пояснити спадом виробництва і відповідно зменшенням його потреби у споживанні ресурсів внаслідок пандемії коронавірусу.

На основі розрахованих показників екологічного сліду визначається день екологічного боргу – це приблизна дата, починаючи з якої людський попит на природні ресурси перевищує можливості Землі їх відновити протягом одного року. Щороку ця дата змінюється.

У 2021 р. Всесвітній день екологічного боргу настав 29 липня [9], у 2020 р. – 22 серпня, у 2019 р. – 29 липня. Таким чином, наслідки пандемії COVID-19 відіграли позитивну роль у зменшенні екологічного сліду у 2020 р. Однак, у 2021 р. людство знову повернулося до обсягів споживання 2019 р., що є негативним фактором та може призвести до катастрофічних наслідків. Чим раніше настає день екологічного боргу, тим більше населення заборгує перед країною та майбутніми поколіннями. За останні 20 років Всесвітній день екологічного боргу змістився на два місяці.

Україна належить до країн з екологічним дефіцитом, оскільки день екоборгу у 2021 р. для нас настав 8 серпня (у 2019 р. і 2020 р. – 24 липня). Це також означає, що наша країна 5 місяців має жити в борг, оскільки ми вичерпали всі природні ресурси, які були вироблені за попередній рік. Щоб не бути в боргу у природи, люди повинні змінити своє ставлення до природних ресурсів та навчитися ощадливо та раціонально їх використовувати, дбати про майбутнє нашої планети та добробут прийдешніх поколінь.

Не всі природні ресурси можуть відновлюватися самостійно (ресурси земних надр, мінерали, нафта, природний газ, вугілля тощо), але окремі їх види можуть відтворюватися за допомогою людини (посадка лісу, очищення води, підвищення родючості ґрунтів, відновлення поголів'я диких тварин, відновлення природних популяцій риб та ін.). Крім того, існує світова проблема надмірного споживання природних ресурсів. Через забруднення чистої води, повітря, земельних ресурсів та ін., природні ресурси втрачають свою відновлювальну функцію, що створює реальну загрозу для життя й діяльності нинішніх і наступних поколінь.

В Україні головними «постачальниками» забруднювальних речовин в атмосферне повітря є підприємства добувної та переробної промисловості та транспорт. Металургійні підприємства є основними забруднювачами водних джерел, оскільки важкі метали, радіонукліди, інші тверді відходи не підлягають утилізації чи повторному переробленню, тому роблять великої шкоди довкіллю. Ще одним джерелом істотного забруднення навколишнього середовища виступає хімічна промисловість.

На сьогодні для України характерним є низький рівень перероблення та утилізації твердих побутових відходів і, відповідно, високий показник їх накопичення у місцях видалення та заховання на

полігонах. Також невирішеною є проблема утилізації та знищення непридатних або заборонених до використання пестицидів, агрохімікатів та очищення забруднених ними територій.

Отже, основними забруднювачами навколишнього середовища є підприємства промисловості, сільськогосподарське виробництво, транспорт, полігони твердих відходів, побутові стоки. Водночас ресурсомісткі та енергомісткі галузі промисловості відіграють ключову роль у формуванні ВВП країни. У зв'язку з цим, пріоритетами публічного управління природокористуванням в контексті сталого розвитку повинні стати оптимізація використання природних ресурсів, зниження енергомісткості виробництва, використання нових технологій перероблення та утилізації побутових відходів, мінімізація негативного впливу підприємств на довкілля тощо.

Ще одним важливим індикатором у визначенні результативності публічного управління природокористуванням при впровадженні сталого розвитку є індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index, EPI), який є комплексним показником оцінки екологічної політики держави та окремих її суб'єктів. Глобальний аналіз екологічної ефективності країн проводять Центр екологічної політики та права при Єльському університеті разом з Колумбійським університетом, в якому 180 країн оцінюються за станом їх навколишнього середовища та життєдіяльністю екосистем. Головною метою екологічної ефективності країн, результати якого оприлюднюються раз на два роки, є знизити тиск на довкілля й, як наслідок, на здоров'я людини, стимулювати життєздатність екологічних систем та ефективне управління природними ресурсами.

Для визначення індексу EPI досліджуються 32 показники в 11 категоріях, зокрема якість повітря та питної води, зміна клімату, біорізноманіття, сільське господарство, викиди забруднювальних речовин, утилізація відходів та ін. Ці показники дозволяють оцінити в національному масштабі стан навколишнього середовища, здоров'я населення та екологічної політики кожної досліджуваної країни.

Загальний рейтинг EPI показує, які країни найкраще розв'язують екологічні проблеми, з якими стикається кожна держава. У 2020 р. Україна зайняла 60 місце серед 180 країн [10]. Всі європейські країни попереду, крім Молдови (87 місце) та Грузії (102 місце). Країни-сусіди у рейтингу екологічності також випереджають Україну. Так, Росія знаходиться на 58 місці, Білорусь на 49 місці, Польща на 37 місці, а Румунія зайняла 32 місце.

Останнє місце нашої держави серед провідних європейських країн у рейтингу екологічності свідчить про недосконалість системи публічного управління природокористуванням в Україні. Це означає, що Державні агентства водних, лісових ресурсів, геології й надр, рибного господарства та Державна екологічна

інспекція України неефективно справляються зі своїми функціями, а Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України недостатньо їх контролює.

Державна екологічна інспекція України у 2020 р. склала 31,7 тис. протоколів за порушення природоохоронного законодавства та нарахувала збитків на суму 2 млрд 158 млн грн. За особливо тяжкі злочини проти довкілля відкрито 508 кримінальних проваджень [11]. Це лише офіційна статистика, а зважаючи на «успішну» корумпованість у сфері природокористування, можна лише здогадуватися про реальні масштаби злочинів проти природи.

Розвиток ринкових відносин у сфері природокористування та намагання отримати максимальний прибуток стали головною причиною широкомасштабної незаконної торгівлі природними ресурсами (земельні ділянки, лісові ресурси, корисні копалини, біологічні та інші природні ресурси). Найболючішим є те, що інтенсивне добування цих ресурсів супроводжується катастрофічним знищенням довкілля (ззелення, деградація земель, зменшення біорізноманіття тощо) і ніякі штрафні санкції нездатні відшкодувати збитки, заподіяні навколишньому середовищу. У цій ситуації, головним завданням Державної екологічної інспекції повинні бути не лише виявлені правопорушення та нараховані за це штрафи. Екологічні інспектори повинні намагатися звести до мінімуму, а ще краще, зробити неможливим скоєння злочинів проти довкілля.

Отже, державна політика України у сфері природокористування потребує удосконалення та особливо ретельної організації, оскільки від цього залежить стан економіки країни, екологічна ситуація, здоров'я та добробут населення. Перехід України до збалансованого економічного, екологічного та соціального розвитку можна реалізувати шляхом створення відповідного фінансового механізму екологізації промислового виробництва, який дозволить забезпечити нагромадження, розподіл та цілеспрямоване використання фінансових ресурсів для розв'язання наявних екологічних проблем.

У сучасному світі неможливо створити збалансовані еколого-економічні відносини та досягти гармонії з навколишнім природним середовищем в межах однієї окремо взятої країни, оскільки всі ми живемо на одній планеті й «екологічно»

взаємопов'язані між собою. Природа єдина й неподільна, для неї не існує політичних і національних кордонів. Екологічна катастрофа однієї, навіть маленької країни, негативно впливає на всю біосферу Землі. У результаті «болісний» підсумок – гине природа, страждають всі живі істоти на планеті, в тому числі й люди.

Висновки. Для удосконалення системи публічного управління природокористуванням та охороною навколишнього середовища, зменшення негативного впливу на довкілля та досягнення соціально-екологічної рівноваги між природою та суспільством необхідно:

- впроваджувати у виробництво товарів та послуг ефективні ресурсощадні технології;
- здійснювати реабілітаційні заходи, спрямовані на штучне відновлення природноресурсного потенціалу та охорону навколишнього середовища;
- реалізовувати основні положення сталого розвитку шляхом збереження балансу між потребами життєдіяльності суспільства та відновлювальною, регенеративною здатністю екосистеми;
- дотримуватися принципу «забруднювач платить», сутність якого полягає у повній фінансовій компенсації споживачами природних ресурсів вартості завданого ними екологічного збитку;
- підвищити ставки екологічного податку та розмір штрафних санкцій за порушення природоохоронного законодавства. Їх величина повинна бути такою, щоб підприємствам-платникам було вигідніше вкладати кошти в модернізацію технології виробництва, ніж сплачувати екоподатки та штрафи;
- збільшити розмір рентних платежів за використання природних ресурсів. Їх величина повинна включати витрати на відновлення природних ресурсів і бути достатньою для стимулювання раціонального природокористування;
- переходити на модель «зеленої» економіки, що передбачає технологічну модернізацію промисловості в більш «чисту» та ресурсоефективну, з раціональним споживанням первинних ресурсів та низьким рівнем викидів забруднювальних речовин;
- змінити ставлення людей до природних ресурсів, перейти на «екологічну» свідомість, поведінку, культуру та навчитися раціонально та економічно використовувати природноресурсний потенціал.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 18.10.2021).
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.10.2021).
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.10.2021).
4. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 р. № 614. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2021).
5. Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2021).

6. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – 35 pages. URL : https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (дата звернення: 22.10.2021).
7. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 22.10.2021).
8. Data and Methodology. Global Footprint Network. Advancing the Science of Sustainability. URL : <https://www.footprintnetwork.org/resources/data/> (дата звернення: 23.10.2021).
9. Country Overshoot Days 2021. Earth Overshoot Day. URL : <https://www.overshootday.org/newsroom/country-overshoot-days/> (дата звернення: 24.10.2021).
10. 2020 EPI Results. Environmental Performance Index. URL : <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi> (дата звернення: 24.10.2021).
11. Понад 2 мільярди гривень збитків розрахувала Держекоінспекція за екологічні порушення протягом 2020 року. URL : <https://ecolog-ua.com/news/ponad-2-milyardy-gryven-zbytkiv-rozrahuvala-derzhekoinspekciya-za-ekologichni-porushennya> (дата звернення: 25.10.2021).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). About the Basic principles (strategy) of the state ecological policy of Ukraine for the period till 2030 (Act No. 2697-VIII, February 28). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). Constitution of Ukraine (June 28). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). About environmental protection (Act No. 1264-XII, June 25). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). Some issues of the Ministry of Ecology and Natural Resources (Decree No. 614, June 25). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1998). On approval of the Regulations on the state environmental monitoring system (Decree No. 391, March 30). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
6. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Retrieved from : https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf [in English].
7. President of Ukraine. (2019). About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030 (Decree No. 722/2019, September 30). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
8. Data and Methodology. Global Footprint Network. Advancing the Science of Sustainability. Retrieved from : <https://www.footprintnetwork.org/resources/data/> [in English].
9. Country Overshoot Days 2021. Earth Overshoot Day. Retrieved from : <https://www.overshootday.org/newsroom/country-overshoot-days/> [in English].
10. 2020 EPI Results. Environmental Performance Index. Retrieved from : <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi> [in English].
11. More than 2 billion hryvnias of losses were calculated by the State Coinspection for environmental violations during 2020. Retrieved from : <https://ecolog-ua.com/news/ponad-2-milyardy-gryven-zbytkiv-rozrahuvala-derzhekoinspekciya-za-ekologichni-porushennya> [in Ukrainian].

